

Nyckelhålet

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

Nyckelhålet hjälper konsumenter att välja nyttiga livsmedel på ett enkelt sätt. Här får du veta mer om vad Nyckelhålmärkningen innebär, vilka regler som gäller och vad som krävs för att företagare ska få märka produkter med symbolen.

Om lagstiftningen

På alla sidor om Nyckelhålet finns relevant livsmedelslagstiftning samlad till höger. Där kan du klicka dig vidare och både få information om lagstiftningen och komma direkt till de olika lagarna och förordningarna. Den lagstiftning som särskilt reglerar Nyckelhålet är främst:

- Förordning (EG) nr 1924/2006 om näringspåståenden och hälsopåståenden om livsmedel
- Förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna
- Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:9) om användning av symbolen Nyckelhålet

Du behöver också ta hänsyn till andra regler, bland annat:

- Förordning (EG) nr 852/2004 om livsmedelshygien
- Förordning (EU) nr 853/2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung
- Förordning (EG) nr 1333/2008 om livsmedelstillsatser
- Förordning (EG) nr 1334/2008 om aromer och vissa livsmedelsingredienser med aromgivande egenskaper för användning i och på livsmedel
- Förordning (EU) nr 609/2013 om livsmedel avsedda för spädbarn och småbarn, livsmedel för speciella medicinska ändamål och komplett kostersättning för viktkontroll
- Förordning (EU) nr 1308/2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter
- Förordning (EU) nr 828/2014 om krav på tillhandahållande av information till konsumenterna om frånvaro eller reducerad förekomst av gluten i livsmedel
- Förordning (EU) 2015/2283 om nya livsmedel

Vad är Nyckelhålet?

Nyckelhålet är ett frivilligt märkningssystem inom området mat och hälsa. Syftet med Nyckelhålet är att göra det enkelt för konsumenterna att hitta de nyttigare alternativen inom olika livsmedelsgrupper med nyttigare eller mindre fett, mindre socker och salt och mer fiber och fullkorn.

Nyckelhålet är ett registrerat varumärke som tillhör Livsmedelsverket.

Nyckelhålet kan användas för de livsmedelsgrupper som framgår av bilaga 2 i LIVSFS 2005:9.

Symbolen utvecklades av Livsmedelsverket 1989 och är en kombination av matcirkeln och matpyramiden, som på den tiden ofta användes som pedagogiska redskap.

Kriterierna för Nyckelhålet bygger på de Nordiska näringsrekommendationerna 2012 (NNR 2012). NNR 2012 lyfter bland annat fram matvaror som kan minska risken för de viktigaste livsstilssjukdomarna, främst hjärt- och kärlsjukdom, vissa typer av cancer, typ 2-diabetes, benskörhet och fetma. Där ges också rekommendationer om att begränsa intaget av tillsatta sockerarter, mättat fett, transfett och salt och att öka intaget av livsmedel som innehåller fiber.

Vidare rekommenderas en varierad kost med mycket grönsaker, frukt, bär, nötter, baljväxter, fullkornsprodukter och fisk samt begränsad mängd chark, rött kött, salt och socker. Dessa rekommendationer ligger till grund för de villkor för hur Nyckelhålet får användas och som har bestämts för de olika livsmedelsgrupperna.

Näringsrekommendationer

Livsmedelsgrupperna

Så får Nyckelhålet användas

Reglerna för den svenska Nyckelhålmärkningen finns i LIVSFS 2005:9. Användningen av symbolen är frivillig och avgiftsfri, men den som använder symbolen måste följa reglerna. Föreskrifterna riktar sig till livsmedelsproducenter, importörer, viss detaljhandel och andra aktörer som märker och marknadsför livsmedel.

Nyckelhålmärkningen gäller framför allt för färdigförpackade livsmedel, men omfattar även under vissa villkor några livsmedel som inte är färdigförpackade.

I Sverige kan märkning med Nyckelhålet förekomma i två olika sammanhang:

1. På färdigförpackade livsmedel och livsmedel som inte är färdigförpackade

LIVSFS 2005:9 omfattar 32 livsmedelsgrupper med olika villkor som ska vara uppfyllda för att en produkt ska få Nyckelhålmärkas. Vissa livsmedel som inte är färdigförpackade får också märkas med Nyckelhålet enligt föreskrifterna. Det gäller obearbetade grönsaker, frukt och bär, mjukt och hårt bröd, ost och vegetabiliska alternativ med samma användning, fiskeriprodukter samt obearbetat kött. Då görs märkningen på skyltar eller liknande. Också den märkningen regleras av LIVSFS 2005:9.

2. På recept

Symbolmärkning av recept som är tänkta att användas av konsumenter via receptblad i butik eller recept på webbplatser. Speciella avtal om kriterier skrivs mellan Livsmedelsverket och berörda parter, till exempel butikskedjor. Kontakta Livsmedelsverket för mer information.

Symbolmärkning på recept regleras alltså inte i LIVSFS 2005:9. Här grundar sig användningen av symbolen på att Livsmedelsverket har upplåtit sin varumärkesrätt i någon form.

Texterna om Nyckelhålet på Kontrollwiki omfattar enbart punkt 1 ovan, det vill säga de regler som finns i föreskrifterna om Nyckelhålet. Den offentliga kontrollen av Nyckelhålet begränsas också till punkt 1.

Restauranger har tidigare kunnat använda Nyckelhålet för att märka rätter som serveras. I februari 2017 beslutade Livsmedelsverket att lägga ner märkningen Nyckelhålet på restaurang.

Märkning och presentation med Nyckelhålet förutsätter att villkoren i LIVSFS 2005:9 och andra relevanta regelverk är uppfyllda. Generella krav för märkning och presentation inklusive näringsdeklaration finns i förordning (EU) nr 1169/2011. Skyltar, hyllkantsmärkning och annat material kan användas för att göra konsumenter uppmärksamma på utbudet av Nyckelhålmärkta livsmedel.

Se designmanualen för användningen av Nyckelhålet i marknadsföring.

Märkning och presentation - Nyckelhålet

Designmanual för Nyckelhålet - svenska

Nyckelhålet på livsmedel

LIVSFS 2005:9 omfattar 32 livsmedelsgrupper som kan märkas med Nyckelhålet.

Följande gäller för alla de livsmedelsgrupperna:

- Produkter som är avsedda för barn under 3 år får inte Nyckelhålmärkas.
- Sötningemedel (livsmedelstillsatser) får inte ingå.
- Godkända nya livsmedel med sötande egenskaper får inte ingå.
- Växtsteroler, växtsterolestrar, växtstanoler och växtstanolestrar får inte ingå som en ingrediens.
- Olja eller annat fett som används i produkterna får innehålla totalt högst 2 gram industriellt framställda transfetter per 100 g olja eller fett.
- Fett, sockerarter och salt får endast tillsättas i de livsmedel där det uttryckligen framgår villkor för fett, sockerarter eller salt i respektive livsmedelsgrupp i bilaga 2. Ett sådant näringsämne får dock tillsättas livsmedel i andra livsmedelsgrupper om det inte görs i större mängder än vad som är nödvändigt för att uppnå det önskade syftet.

För de olika livsmedelsgrupperna finns villkor för följande näringsämnen, när det är relevant:

- Fett – maxhalt.

- Typ av fett – maxhalt mättat fett.
- Sockerarter – maxhalt sockerarter (sockerarter totalt och tillsatta sockerarter).
- Salt – maxhalt.
- Fiber – lägsta halt.

Dessutom finns krav på andel fullkorn och andel grönsaker (exkl. potatis), baljväxter (utom jordnötter), rotfrukter eller frukt och bär i ett antal livsmedelsgrupper.

För detaljerade villkor, se bilaga 2 till LIVSFS 2005:9.

Tolkningar av paragrafer samt livsmedelsgrupper

Antalet villkor i olika livsmedelsgrupper varierar utifrån en bedömning om vad som är relevant för den specifika gruppen. Villkor för fiber finns till exempel bara för grupperna inom mjöl, gryn och ris samt frukostflingor, gröt, bröd och pasta.

Gemensamma regler för Nyckelhålet i Norden

Nyckelhålet finns förutom i Sverige också i Danmark och Norge sedan 2009, och på Island sedan 2013. Symbolen Nyckelhålet har samma innebörd i alla länderna.

Den nordiska gruppen som arbetar med Nyckelhålet reviderar fortlöpande reglerna för Nyckelhålmärkningen när det gäller livsmedelsgrupper och villkor. Det bland annat mot bakgrund av den ständigt pågående produktutvecklingen på marknaden och när ny kunskap om sambanden mellan mat och hälsa motiverar det.

Gemensamma regler för Nyckelhålmärkningen är en fördel för såväl konsumenten som för industri och handel. Flera av de stora dagligvarukedjorna och producenterna är etablerade i flera nordiska länder med utbredd handel mellan länderna. Nyckelhålsreglerna ger möjlighet att kunna stärka dialogen mellan konsumentorganisationer, industri och myndigheter.

Litauen anslöt sig 2013 och Makedonien 2015 till att använda Nyckelhålet.

Fakta om reglerna i Norden

LIVSFS 2005:9 är nationella föreskrifter. Norge, Danmark och Island har gett ut motsvarande nationella föreskrifter och vägledningar till dem. Föreskrifterna i de nordiska länderna överensstämmer i stort sett med varandra, så när som på att reglerna kring hur Nyckelhålet får användas på livsmedel som inte är färdigförpackade är olika i länderna. Det har inte bedömts påverka den nordiska marknaden.

Det läggs vikt vid att det inte är olika tolkningspraxis i de olika länderna så alla tolkningar ska vara desamma i de fyra länderna, även om de vägledande texterna inte är identiska i uppbyggnad och formuleringar. Vägledningarna kan vid behov revideras om ändringar eller ytterligare fördjupning i tolkningspraxis behöver göras.

Ständig utveckling av Nyckelhålet

Nyckelhålmärkningen är ett dynamiskt system och det är viktigt att villkoren fastläggs på sådant sätt att de stimulerar till produktutveckling av hälsosammare livsmedel.

En eventuell revidering av föreskrifterna om hur Nyckelhålet får användas diskuteras därför löpande av en arbetsgrupp med deltagare från livsmedelsmyndigheterna i Danmark, Norge, Island och Sverige. Myndigheterna kommer att revidera både livsmedelsgrupper och villkoren för dem, om kunskapsunderlaget för näringsrekommendationerna ändras eller om det behövs på grund av att produktutbudet förändras. Nyckelhålet ska också i framtiden kunna hjälpa konsumenten till hälsosammare val av livsmedel.

Annat lagstiftning

Nyckelhålet är en symbolmärkning med villkor för innehållet av fett, sockerarter, salt och/eller fiber i livsmedel. Vid utformningen av LIVSFS 2005:9 tas det därför hänsyn till förordning (EG) nr 1924/2006.

LIVSFS 2005:9 har anmälts till kommissionen som en symbolmärkning enligt artikel 28.4 i förordning (EG) nr 1924/2006 vilket innebär att Nyckelhålsymbolen är tillåten att användas för sådana livsmedel som följer reglerna i LIVSFS 2005:9.

Mer information om Nyckelhålet

Information om Nyckelhålet i Danmark

Information om Nyckelhålet i Norge

Information om Nyckelhålet på Island

Senast uppdaterad 31 oktober 2024 Ansvarig grupp ROR_HLK